

Kronik: Anti-arbejde

En ny generation har gang i et stille oprør

Nynne Højland Ingebrigtsen & Ida Benedicte Dahl Neigaard

Artiklen handler om fænomenet "anti-arbejde" og dets stigende relevans, især blandt den yngre generation. I foråret 2023 skrev vi speciale om en moderne arbejdskamp (Ingebrigtsen & Neigaard, 2023). Artiklen tager udgangspunkt i vores speciale og undersøger, hvordan en social bevægelse mod mindre arbejdstid ikke harmonerer med politikernes målsætninger om, at danskerne skal arbejde mere og vedligeholde en høj arbejdsmoral. Artiklen argumenterer for, at det er vigtigt at tage anti-arbejdsbevægelsen og de unges stemmer alvorligt og genoverveje den traditionelle opfattelse af, hvordan man bidrager til samfundet.

Anti-arbejde – hvad er det?

Coronapandemien igangsatte nye diskussioner og forandringer i forhold til, hvordan vi arbejder, hvor meget eller hvor lidt vi arbejder og snakken om, hvorfor vi overhovedet arbejder. Netop det sidste er et emne, som især optager den yngre generation. Fænomenet og paraplybegrebet anti-arbejde er opstået med hashtags som *#quietquitting* og *#lazygirljob*, som har spredt sig som en steppebrand på medier som TikTok, Reddit, X og Instagram, hvor især generation Z, folk født mellem 1997-2012, er blevet markante stemmer i diskussionen om arbejdets betydning. Anti-arbejde er dog ikke et nyopstået begreb. Det har historisk udgjort et kritisk og radikalt begreb inden for anarkistiske og marxistiske samfundsforståelser, hvor man deler arbejdskamp og kapitalismekritik som fælles værdigrundlag, men divergerer i metoder til, hvordan man skaber en ny samfundsorden (Seyferth, 2019). Den moderne anvendelse af anti-arbejdsbegrebet adskiller sig fra både de anarkistiske og marxistiske metoder. I den nye bevægelse udfolder arbejdskampen sig gennem individuelle handlinger og med ændrede synspunkter på arbejdet, frem for kollektiv organisering (Ingebrigtsen & Nei-

gaard, 2023). Omfanget og sammensætningen af den gruppe af mennesker, som tager del i bevægelsen, er svært at kvantificere. Denne kompleksitet blev tydelig, da vi skrev vores speciale og skulle afdække omfanget af bevægelsen. En mangel på medlemsorganisationer, anti-arbejdsgrupper eller statistikker, der identificerer danskere, der ser sig selv som en del af bevægelsen, gør det udfordrende at fastlægge en central kerne i bevægelsen. Men når statsminister, Mette Frederiksen, udtaler sig om "*alle mulige mennesker*", der ønsker at arbejde mindre, og vores udlændingeminister, Kaare Dybvad Bek, dedikerer en hel debatbog, med titlen *Arbejdets Land* (2023), til forsvaret af hamsterhjulet, sender det klare signaler om, at dette emne er både aktuelt og dagsordensættende. Politikernes engagement i debatten antyder, at det ikke blot er en marginal interesse, men snarere et emne, der tages op på Christiansborg og får indflydelse på beslutningstagningen.

I den nye anti-arbejdsbevægelse karakteriserer vi "*alle mulige mennesker*", som Mette Frederiksen udtalte sig om i foråret 2023, som "*almindelige*" mennesker, der sætter spørgsmålstegn ved lønarbejdets rolle i deres liv og i samfundet som en helhed. Med denne

definition støtter vi os til sociologen David Fraynes (2015) beskrivelse af "almindelige" mennesker – dem, der ikke nødvendigvis identificerer sig som anti-arbejdsaktivister, eller har nogen særlig ideologisk overbevisning, men dette til trods foretager aktive handlinger, der kan ses som udtryk for engagement i anti-arbejdsbevægelsen. Det er mennesker, som søger at udfordre aspekter af arbejdslivet og arbejdsmarkedet, som opleves meningsløse, ubæredygtige og uretfærdige. Nogle mennesker praktiserer principperne om "quiet quitting" eller "lazygirljob", hvor de aktivt træffer beslutninger for at unddrage sig eller modificere deres engagement på en mere selvbestemt måde. Samtidig vælger nogle andre alternativer og træffer forskellige livsvalg, hvor de prioriterer andre elementer i tilværelsen højere end lønarbejdet. Netop dette er forfatteren til bogen *Ærø Manifestet* (2023), Maj My Humaidan, blevet et offentligt billede på. En tredje observation er det værdiskred, som finder sted blandt danskerne, hvor deres arbejde ikke længere har samme status og betydning som tidligere, hvilket kan ses i nye tal fra en undersøgelse foretaget af Moos-Bjerre for *Weekendavisen* i 2023 (Arve, 2023). Her kom det frem, at kun 64 procent af danskere mener, at arbejdet er vigtigt for dem. Det er et fald på 20 procentpoint fra den tidligere europæiske værdiundersøgelse i 2017. Samtidig er værdier som vigtigheden af familie, venner og fritid på samme niveau (Arve, 2023).

De "almindelige" mennesker har det til fælles, at de sætter spørgsmålstegn ved lønarbejdets rolle i samfundet og ved den samfundsmodel, hvor lønarbejdet er en uundværlig ingrediens i opskriften på "det gode liv". For hvis den etablerede samfundsmodel ikke formår at løse de kriser, vi står i, og i endnu højere grad kommer til at stå med i fremtiden, hvad så? Hvilken del af "det gode liv" er så tilbage? Hvis samfundet ikke formår at løse klimakrisen eller triv-

selskrisen, blot for at nævne to, er der en gruppe mennesker, som ikke længere ser det meningsfulde i at bidrage til samfundet med deres arbejdskraft. Eva Secher Mathiasen, forhenværende formand for Dansk Psykolog Forening, peger på de manglende løsninger på de mange kriser, som et grundlæggende brud med samfundskontrakten. Hun kalder reaktionerne herpå for en "stille revolution" (Ringblom, 2023). Det står klart, at den stille revolution, som anti-arbejdsbegrebet er en del af, ikke foregår som en klassisk social bevægelse med aktivistiske handlinger. Dog skal man ikke negligere, at de stille tendenser sætter noget i bevægelse.

Anti-arbejdsbevægelsen er ikke startet som et ungdomsoprør, men kan meget vel blive det. Med stigende bekymringer for klimaet, den fortsatte stigning i stresssygemeldinger og voksende mistrivsel blandt børn og unge opstår et behov for mere radikale forandringer og ændringer i de politiske prioriteter. Klimakrisen kan ses som en indikator for, at vores nuværende livsstil ikke er bæredygtig. Desuden viser høje stressniveauer i den danske befolkning, at der er noget galt med den måde, vi arbejder på. Statistikkerne taler klart, når 29,1 procent af danskerne i 2021 scorer højt på stressskalaen (Sundhedsstyrelsen, 2021). I et samfund, hvor stress er blevet en folkesygdom, er det dog ikke arbejdskulturen, der anses som syg, men snarere det enkelte individ, der sygeliggøres. Samtidig kan det stigende forbrug, der tidligere kunne retfærdiggøres som belønningen for en hård arbejdsuge, ikke længere forsvares. Dette understreges senest af IPCC's *Climate Change 2023* rapport, hvor tvivlen om muligheden for at opfylde Parisaftalens mål fremhæves (IPCC, 2023). Anti-arbejdsbevægelsen fremmer idéen om et samfund, hvor lønarbejdet ikke dominerer livet, mens vores politikere synes at presse i den modsatte retning.

Hvor stiller politikerne sig?

“Der er alle mulige mennesker, der mener, at vi kan arbejde mindre. Glem det, venner, glem det” (Munkholm, 2023). Sådan sagde statsminister, Mette Frederiksen, da regeringen i foråret 2023 kæmpede en indædt kamp for at afskaffe store bededag. Tilbage i 2021, da Regeringen fremlagde deres plan *“Danmark kan mere I”*, lød det fra Mette Frederiksen, at *“alle skal stå op om morgenen og gå på arbejde”* i følgeskab med det efterhånden kendte citat: *“Vi skal aflive den sejlivede myte, at det at gå på arbejde skal være lystbetonet”* (Politiken, 2021). Således har den nuværende SVM-regering som politisk prioritet at sikre et højt arbejdsudbud, hvor endnu flere skal i arbejde, og de, der er i arbejde, skal arbejde mere (Regeringen, 2022). Dette fremgår af regeringsgrundlaget *“Ansvar for Danmark”*, hvor fokus er på *“potentialer for at øge beskæftigelsen”* og *“potentialer for fremtidens arbejdsmarked”* (Regeringen, 2022, s. 9). Heri er buddene dog ikke just futuristiske og nytænkende, men omhandler initiativer som *“færre langtidsledige”*, *“flere unge i uddannelse og beskæftigelse”*, *“flere fra deltid til fuldtid”* samt *“at give flere seniorer lyst til at blive længere på arbejdsmarkedet”* (Regeringen, 2022, s. 9-10). Retorikken om den ansvarlige politik og *“nødvendighedens politik”* hører ikke kun den nuværende regering til. Begrebet stammer helt tilbage fra den tidligere statsminister Poul Nyrup Rasmussen, der i 1990’erne lancerede den såkaldt aktive arbejdsmarkedspolitik, hvor han skar i dagpengene og skærpede kravene til de ledige (Klindt, Rasmussen & Jørgensen, 2020). Siden har finansminister Bjarne Corydon brugt begrebet med nye arbejdsmarkedsreformer, der skulle få danskerne til at arbejde mere (Busch, 2020). Mere arbejde skulle nemlig løse den økonomiske krise, var logikken. Ligeledes turnerer den nuværende SVM-regering med en kriseretorik, hvor kun *“nød-*

vendighedens politik” kan løse de multiple kriser, vi står i. Vi skal igen arbejde os ud af en krise. Denne gang krigen i Ukraine, inflationen og minsandten også klimakrisen. Hvordan særligt sidstnævnte hænger sammen, har vi endnu til gode at få forklaret.

Hvor stiller vi os?

På baggrund af vores speciale mener vi, at det er politisk naivt at forsøge at affeje anti-arbejdsbevægelsen ved at sige *“glem det, venner, glem det”*. Den kritik, der bliver fremstillet af anti-arbejdsbevægelsen, skal tages seriøst og mødes med reel dialog og handling. Ønsket om færre arbejdstimer, mere fritid, mindre stress og et bæredygtigt liv og samfund er stigende. Ligeledes er meningstab og fremmedgørelsen fra lønarbejdet, der er gift for en regering, der gerne vil sikre sammenhængskraft, høj beskæftigelse og velfærd for alle. Hvis SVM-regeringen ikke imødekommer ønsket om og behovet for mindre arbejde, risikerer de, at de trækker velfærdstæppet væk under sig selv. Nok er det en flertalsregering, der kan indføre deres egne reformer. Men vi lever stadig i et demokrati, hvor den enkelte kan tage sine egne valg – og mange stemmer allerede med fødderne. Regeringen kan godt forsøge at foie gras fodre danskerne med længere arbejdstid, men store bededagskonflikten viste tydeligt, at det ikke er noget, man bliver populær på.

Fortællingen om den gensidigt forpligtende samfundskontrakt blev født med velfærdsstaten. En samfundskontrakt, hvor borgere bidrager til samfundet ved at gå på arbejde, og dermed har ret til ydelser og beskyttelse fra staten. SVM-regeringen mener fortsat, at lønarbejdet er den måde, man bidrager til samfundet på – opretholder kontrakten. Men de mener samtidig, at denne samfundskontrakt er truet, hvis folk går ned i tid, siger deres arbejde op, forlænger deres studieår eller går tidligere fra arbejdsmarkedet. Mange

unge er for så vidt enige med SVM-regeringen i, at samfundskontrakten er truet. Ikke fordi danskerne ønsker at arbejde mindre, men fordi den unge generation ikke oplever at få den beskyttelse fra staten, som samfundskontrakten implicerer. Unge oplever, at samfundskontrakten er truet, når der ikke bliver handlet tilstrækkeligt på klimakrisen, og når trivselskrisen fortsat er stigende (Katzenelson, Görlich & Pless, 2022). Vi mener, at SVM-regeringens idé om en samfundskontrakt klinger mere og mere hult. Det er en forældet forståelse, at man kun bidrager til samfundet gennem et lønarbejde.

Som regering er det en vigtig overvejelse, om en reel genforhandling af samfundskontrakten skal på det politiske program. Mange unge vil ikke have "arbejde" som sin primære identitetsmarkør. Måske er det på tide at anerkende unge for de bidrag, de giver, der ikke handler om lønarbejde, men om omsorg, om at skabe tryghed og udvikle færdigheder, der er med til at reproducere fællesskabet? Anti-arbejdsbevægelsen skaber et momentum for netop det. Det er tid til at udvide vores fælles forestillingsevne og se på, hvordan vi ellers kan indrette vores samfund. Den nystiftede tænketank Institut for vilde problemer taler om "nutidsbias" (Olrik, 2023). En bias, der udtænker kortsigtede løsninger til nutiden, men ikke tager højde for fremtiden - ikke laver langsigtede løsninger. Netop en sådan bias kan regeringen klandres for at være påvirket af. Det kan godt være, at der kan skovles nogle ekstra penge ind i statskassen ved at lave kortsigtede arbejdsmarkedsreformer. En forlængelse af pensionsalderen her, en forkortelse af kandidaterne der. Men det løser ikke det langsigtede problem: At hverken mennesker eller planeten kan holde til, at vi fortsætter, som vi kender det. Slet ikke, at vi skruer op for tempoet. I anti-arbejdsbevægelsen er der enstemmighed om, hvad man gerne vil væk fra, men mere usikkert er det, hvor man vil hen. Dog mener vi, at én

ting er sikkert. Fremtidens arbejde vil blive formet af anti-arbejdsbevægelsen, hvilket gør det til en *umulighed* ikke at forholde sig til både politisk og forskningsmæssigt.

REFERENCER

- Arve, N. (14/12-2023). Færdigt arbejde. *Weekendavisen*. Hentet fra <https://www.weekendavisen.dk/2023-50/samfund/faerdigt-arbejde>
- Bek, K. D. (2023). *Arbejdets land* (1. udgave). København: Grønningen 1
- Busch, M. (2020). *Bjarne Corydon og nødvendighedens politik* (1. udgave). København: People's Press
- Frayne, D. (2015). From escapism to autonomy. I Frayne, D., *The refusal of work: The Theory and Practice of Resistance to Work* (s. 210–237). London: Zed Books. DOI: 10.5040/9781350251151
- Humaidan, M. M. (2023). *Ærø Manifestet: Om længslen efter et andet familieliv*. (1. udgave). København: Gyldendal
- Ingebrigtsen, N. H. & Neigaard, I. B. D. (2023). *Skabelse af sociale læringsprocesser i lyset af en moderne arbejdskamp*. (Speciale-afhandling). Hentet fra https://rucforsk.ruc.dk/ws/files/95702502/NHI_IBDN_Speciale_2023.pdf
- IPCC, 2023: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 1-34, DOI: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001
- Katzenelson, N., Görlich, A. & Pless, M. (2022). *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psyko-logisering: Om ny udsathed i ungdomslivet*. (1. udgave). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Klindt, M. P., Rasmussen, S. & Jørgensen, H. (2020). *Aktiv Arbejdsmarkedspolitik: Etablering, udvikling og fremtid*. København: Djøf Forlag
- Munkholm, M. (1/3-2023). Mette Frederiksen: "Der er alle mulige mennesker, der mener, vi kan arbejde mindre. Glem det, venner". *Børsen*. Hentet fra <https://borsen.dk/nyheder/politik/mette-f-vi-kommer-ikke-til-at-arbejde-mindre-glem-det>

- Olrik, M. (12/9-2023). Danmarks politik-darling har et bud på at fikse demokratiet. Trin 1: Drop de ideologiske kampe. *Zetland*. Hentet fra <https://www.zetland.dk/historie/sejdNv-ky-meQEjy7n-429eb>
- Politiken (7/9-2021). Mette Frederiksen: Vi skal aflive den sejlivede myte, at det at gå på arbejde skal være lystbetonet. *Politiken*. Hentet fra <https://politiken.dk/danmark/politik/art8358535/Mette-Frederiksen-%C2%BBVi-skal-aflive-den-sejlivede-myte-at-det-at-g%C3%A5-p%C3%A5-arbejde-skal-v%C3%A6re-lystbetonet%C2%AB>
- Regeringen (2022). *Ansvar for Danmark: Det politiske grundlag for Danmarks regering*. Hentet fra https://fm.dk/media/26729/ansvar-for-danmark-det-politiske-grundlag-for-danmarks-regering_december-2022.pdf
- Ringblom, P. (26/1-2023). Tilliden til velfærdsstaten er i frit fald. I stedet spirer en stille revolution blandt de unge. *Kristeligt Dagblad*. Hentet fra <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/tilliden-til-velfaerdsstaten-er-i-frit-fald-i-stedet-spirer-en-stille-revolution-blandt-de>
- Seyferth, P. (2019). Anti-work. A Stab in the Heart of Capitalism. I Seyferth, P., Kinna, R. & Gordon, U. *Routledge handbook of radical politics*. (1. Udgave s. 374–390). Oxfordshire: Routledge. DOI: 10.4324/9781315619880-31
- Sundhedsstyrelsen (2021). *Danskernes sundhed: Den nationale sundhedsprofil 2021*. Hentet fra <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2022/Sundhedsprofil/Sundhedsprofilen.ashx>

Nynne Højland Ingebrigtsen, *cand.soc.*, videnskabelig assistent,
Roskilde Universitet, nynnehi@hotmail.com

Ida Benedicte Dahl Neigaard, *cand.soc.*, organisationskonsulent,
Landssammenslutningen af Handelsskoleelever, idabenedictedn@gmail.com